

BEDŘICHOV U JABLONCE NAD NISOU, okr. Jablonec nad Nisou, Liberecký kraj

Novověká sklářská huť

17.–19. století

Význam: Jedna z nejstarších sklářských hutí v Jizerských horách.

Historie: Sklářská huť v Bedřichově patří mezi nejstarší a nejdéle působící sklářské provozy v Jizerských horách; založil ji již r. 1598 mistr Petr Wanderer. Dochovala se dokonce kupní smlouva z r. 1602 mezi tímto sklářským mistrem a původní majitelkou pozemků, hraběnkou Kateřinou z Redernu, která kupujícímu zaručovala práva na pálení dříví na popel (z popela byla získávána potaš, používaná na výrobu draselného skla), rybolov v okolních potocích, vaření piva a dovoz vína pro pokrytí spotřeby sklárny, zřízení pily a mlýna. Sklářský mistr, jeho potomci i dělníci byli navíc osvobozeni od roboty. Hutní statek se postupně rozrůstal, až v sobě zahrnul kromě vlastní sklárny i funkční mlýn, *stoupu a obytný dům sklářského

mistra. Ve druhé polovině 18. století ale začala huť upadat pro nedostatek dřeva, až byla nakonec na počátku 19. století definitivně opuštěna.

V prostoru sklárny proběhlo od 70. let 20. století několik *archeologických výzkumů, které lokalitu vymezily a zachytily její hlavní objekty. Přinesly také bohatý soubor sklářského nářadí (např. železné nože, nůžky a kleště na tvarování lustrových závěsků), polotovarů i vlastních výrobků (nádobky různých tvarů a velikostí, kalamáře, lustrové závěsky, knoflíky apod.), keramiky i předmětů ilustrujících běžný život v huti (kovové přezky, mince).

Soudobé písemné a *ikonografické prameny i známé archeologické analogy naznačují, že centrum sklářské hutí v raném novověku tvořila dvoukomorová pec oválného půdorysu. Hlavní tavicí pec byla zpravidla kupo-

↑ Celkový pohled na lokalitu. Foto Z. Kačerová, 2014.

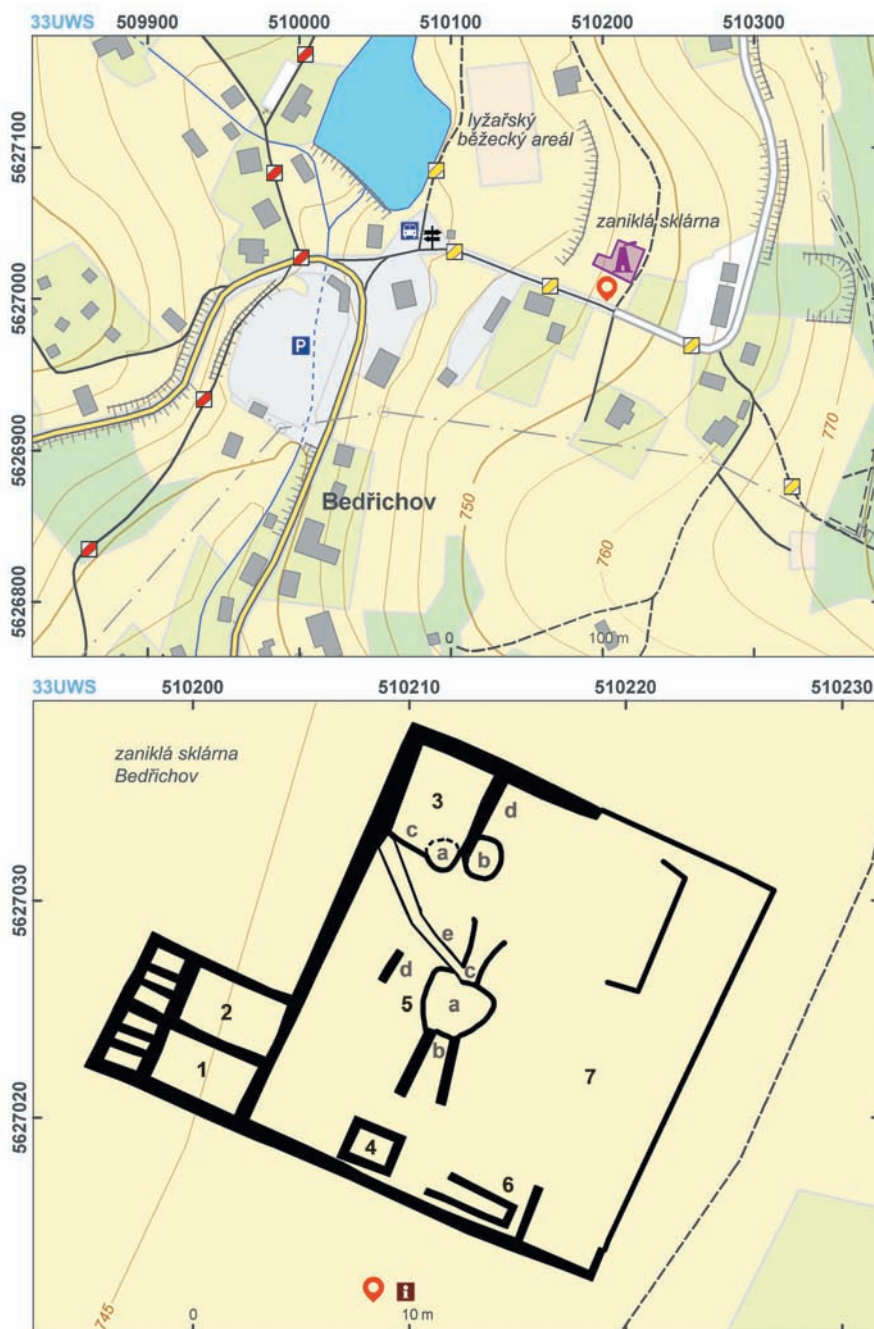
□ Plán lokality podle Stará a kol. 2002.

lovitě zaklenutá a k ní se přimykala nižší chladicí pec (tzv. vošovna). Obě pece se vyhřívaly buď z jednoho nebo ze dvou topenišť. Ve stěnách pece se nacházely malé otvory, skrze něž skláři nabírali z keramických pánví píšťalami roztavenou sklovinu; pracovní prostory před jednotlivými otvory se označovaly jako tzv. veršaty (z něm. *Werkstatt*, dílna). Výrobky se následně postupně ochlazovaly v chladicí peci.

Popis: Pozůstatky sklářské huti se nacházejí na louce pod penzionem Lesní chata v obci Bedřichov v Jizerských horách. Ve středu haly jsou zachovány pozůstatky pece s tavicí a chladicí částí tvořící objekt nepravidelně oválného půdorysu (**5a**). Ve spodní části pece procházel topný kanál a nad ním se nacházela lavice (nístěj), na které stály a vyhřívaly se sklářské pánve. V peci se topilo dřevem, které bylo přikládáno z předního a zadního topeniště, tedy tzv. širlochu (**5c**) a šíru (**5b**). Nad šírem a po jeho stranách se pravděpodobně nacházel chladicí prostor (srov. → Lídlovy Dvory). Ze severozápadu ústil do topeniště kamenný kanál (**5e**), jehož účelem bylo nejspíše zajišťovat dostatečný přívod vzduchu. Kolem pece stála pracovní pódia (tzv. veršaty) sklářů, z nichž se zachovala jen část základů západně od pece (**5d**).

Po obvodu sklářské haly je rozmístěno několik pomocných pecí: pece na temperování sklářských pánví a žáruvzdorných pomůcek v severozápadním rohu (**3a-c**), starší pec (**3d**) a mladší pece (**1-2**), vystavěné po požáru provozu r. 1711 v jihozápadní části stavby. Další pomocná pec zřejmě stála i u jižní stěny (**4**); vedle ní jsou základy kamenného

pódia (6) nejasné funkce. Vchod (7) do sklářské haly vedl od východu. [jm, pmv]

Literatura: Stará a kol. 2002.

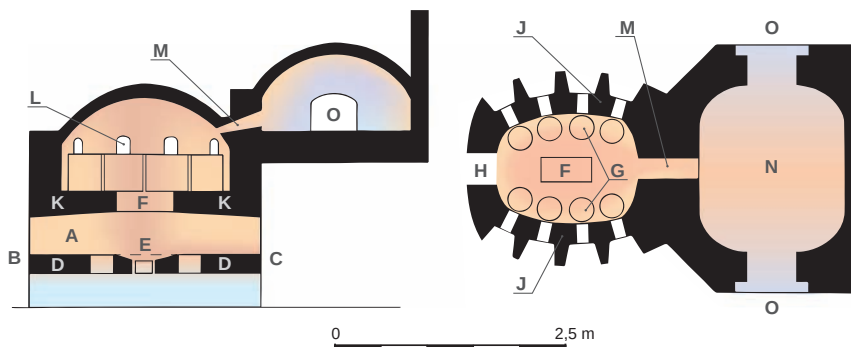
Navigační bod: N 50°47'41.14", E 15°08'41.42" (u lokality).

Přístup: Z parkoviště u běžeckého lyžařského areálu po silnici vpravo k rozcestníku „Bedřichov-stadion, bus“ a dále po žluté turistické značce směrem na východ až k lokalitě.

Rizika: Lokalita je celoročně bezbariérově přístupná, v zimě ji ovšem pokrývá sníh.

Okolí: [1] Ruprechtice (LI), zřícenina skalního hrádku Jezdec (*Reitstein*): N 50°47'51.55", E 15°05'37.27" (3,6 km).

[2] Lukášov (JN), dělostřelecké opevnění z druhé poloviny 18. století: N 50°44'52.16", E 15°07'46.69" (5,3 km).

↑ Základy mladší přístavby bedřichovské sklárny (1-2) s vedlejšími pomocnými pecemi (v levém dolním rohu snímku). Foto J. Mařík, 2014.

↖ Zadní topeniště centrální tavicí pece. Foto J. Mařík, 2014.

← Schéma tzv. české sklářské pece na přímý otop dřevem, užívané v 17.–19. století. A: Topný kanál; B: přední topeniště (šírloch); C: zadní topeniště (šír); D: pískovcové rošty; E: úprava roštu pro svedení nístějového skla; F: nístějový hořák; G: sklářské pánve; H: brána pece; J: věnec (ring); K: lavice (bank); L: pracovní (nakládací otvory); M: průduch (vandloch); N: chladicí pec (vošovna); O: vkladací otvory. Podle Hais 2013.

Archeologický atlas Čech

Vybrané památky od pravěku do 20. století

Archaeological Atlas of Bohemia

Selected sites from prehistory to the 20th century

Martin Kuna

a kolektiv:

Alžběta Danielisová, Dagmar Dreslerová, Jan Hasil,
Josef Hložek, Michaela Langová, Jan Mařík,
David Novák, Čeněk Číšecký, Zuzana Kačerová,
Eva Čepeláková, Judita Korteová, Dana Křivánková,
Petra Maříková Vlčková, Zdeněk Mazač, Jitka Říhová

Překlad resumé David J. Gaul

Revize překladu Zuzana Maritzová, Petra Maříková Vlčková

Vydal

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1

a

Nakladatelství Academia, Středisko společných činností

AV ČR, v. v. i., Vodičkova 40, 110 00 Praha 1,

s podporou programu NAKI Ministerstva kultury ČR

Redakce neperiodických tisků

(Archeologický ústav AV ČR, Praha) Filip Laval

Fotografie na obálce Zuzana Kačerová

Logo AMČR Petr Kincl

Obálka, grafická úprava, sazba a zlom Zdeněk Mazač

Tisk Těšínská tiskárna, a.s.,

Štefánikova 1828/2, 737 01 Český Těšín

Vydání druhé, 2015

Ediční číslo 11779

ISBN 978-80-87365-82-3 (Archeologický ústav AV ČR, Praha)

ISBN 978-80-200-2526-5 (Academia)

Objednávky – Orders – Bestellungen:

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1, Česká republika

Fax: +420 257532288, knihovna@arup.cas.cz

Knihu můžete zakoupit v síti knihkupectví Academia,

na www.academiaknihy.cz nebo v knihovně

Archeologického ústavu AV ČR v Praze.